

שיטת הטקסט האקלקטי פסולה לענ"ד מטעמים מדעיים, דרך זו קלקלה, לפע"ד, את עבודתו של מלטר במהדורת מס' העניח שלו, די לקרא את מבראו כדי להכין סכך הבעיות שנסחבך בו כבחרו כדרך הזאת. הנה פרט קטן - כחייב מלא או חסר? מלטר בחר בחסר שבחסר - מה שאיננו מחאים לשום כח"י. הוא אף היקן את הפסוקים לפי "הטקסט המקובל" שלנו. דבר שאין לו שום יסוד בריצלות פילולוגית.

מצד שני שיטת העורכים של "דקדוקי סופרים השלם" (יצא לאור לע"ע על חצי כחוכוח) אף היא איננה משביעה רצון. לפי עדותם של עצמם (ראה טבואס) לא ניסו כל עיקר לברר בין הנוסחאות את הישורה והמקורית שכינייהן. דומני שמי שנוגע כבר בעבודתו הזאת איננו בן חרין ליכטל משפיסה בין הגירסאות - אם לא לקצוע מסמרות, לפחות להניח יסוד שאחרים יבואו ויכנו עליו.

לכן זמרחי שהדרך הטובה יותר היא זו שבחר בה הרב ההכס הגדול ר' רנ"ג ראבינאוויטץ ז"ל - שביל הזהב. בבסיס לטקסט הניח את הנוסח המקובל בדפוסים. שהוא תוצאה של עכוד, אמנם בלתי שיטחי, של נוסח החלמוד שהושקעו בו יגיעה ועיון של גדולי החורה במשך חמש מאות השנים האחרונות מאז בדפס החלמוד. הוא לא הגיה כספרים, אבל בהערות כאר וברר את הנוסחאות השונות. ובמקום שידר השיגה כתב ונימק דעתו איזהו העיקר: הוא כתב בעצמו "ואני מכיר את עצמי ואת בינחי וירוע אני כי בכמה מקומות טעיתי בדמיוני והמעיינים בדברי ישיבו עלי ויקראו אחרי מלא אך מה-בכך וכך היא דרכה של חורה זה בונה וזה סותר ומני ומונייהו החורדא שמעחחא" (עמ' 24). הוא קיים את דרישת ר"ט כמלראה.

פשיטא שאינני מגיע לקרסולי הגאון הנ"ל ובכ"ז בתרחי לי דרכו. יבואו

אחרי ויסתדרו מה שבניתי ובל אני תקווה שהסתירה חהיה ע"מ לבנות.
 הטקסט שמוסרני הוא הזקסט המקובל (של הדפ' הראשון כלו' אב הטקסט
 המקובל). מסרתי את השינויים מכה"י כמות שהם וניסיתי עד כמה שידי משגח
 לברור קמח מן הפסולת ואת הפסולת מן הקמח ולהציע את הגירסא המקורית. אך
 רק בהערות - רק בדרך השערה יותר קרובה או פחות. זאת אני מניח לאחריס
 להחליט.

ובכל זאת התקדם הדע הטקסטואלי מאז ימי בעל דקדוקי סופרים ז"ל.
 לכן בכמה וכמה פרטים של שיטה סתימי מדרכו של החכם ועכשיר בס"ד אציין
 כמה דרכי שונה מדרכו.

גישה בעל ד"ס היחה שתפקידו הוא לחקן את השיבושים שנפלו בדפוס
 החלמוד. "אין אני בא לחקן טעותי הכחב יד רק לחקן ע"י הכ"י טעותי
 הש"ס הנדפס." (עמ' 16). גישה זאת החבטאה בעובדה שראבינארומץ ז"ל
 לא הביא ראיות לגירסת הדפוס מן הראשונים. סבור היה שלגירסת הדפוס ≠
 יש חזקה וצריך הוא ראיות להוציא את הנוסחאות מחזקתן (עמ' 20). גישתי
 היא ההפך הגמור. אין כל סיבה לראות את נוסחח הדפוס כמוסמכת יותר
 או מחזקת יותר. הוא נדפס מכחבי היד שהגיעו למדפיסים פחות או יותר ב-
 מקרה, ועוד החכלית המלאה איננה לחקן את טעויות הדפוס בלבד אלא
 להציע את כל הגירסאות הידועות ולנסוח להראות איזו מהן נראית כמקורית.
 לזה צריך לצייר את כל החבונה - מי גרס איזה גירסא, מתי ואיפה. ועוד,
 יש לציין שאין להניח שגירסת ראשון היחה כגירסת הדפוס רק מפני שאינה
 סותרת לה. יתכן שאף גירסא אחרת אינה סותרת. לכן, אני כחכמי מי גרס
 כגירסת הדפוס במקום שנראה לי שיש ראייה פנימית. ובמקום שלא היה נימוק

≠) הנוסח שהיה לפני כל גדולי האחרונים

לא לזה ולא לזה כחבתי "מר" פלוני אין ראיה". למען האמת לא עשיתי כן בכל מקום כי אם במקום שנראה לי הדבר כחשוב. בספקות נהגתי כדין ספק דארדייחא.

באותו הכירון כחכ בעל ד"ס "רכהיאי ראיות לדבר הבאתי שלשה או ארבעה מקומות אף שמצאתים הרכה מזה רבחלת וארבעה זימני הוי חזקה ולא רציתי להגדיל את כמות ספרי בדברים שאין להם תועלת...". (עמ' 21). שוכ כאן דעתי היא שבעבודה טקסטואלית אין דין חזקה נרהג. כדי לראות התפתחות נוסח סוגיא מסוימת חייבים לראות מי, מתי ואיפה גרסו כך או אחרת. לכן, בכל מקום שראיתי שאחד מרבתינו הראשונים גרסו כך או אחרת ציינתי ואפילו חמשה, ששה או יותר. בטוחני שהחסרתי דברים אבל שגיאות מי יבין.

בד"ס לא עיין בספרי האחרונים (עמ' 21), אבל אני הקטן איני רואה בלי לעמוד על כתפים של גדולי האחרונים, ולכן עיינתי בדברי האחרונים על כל צעד ושעל. למס' נזיר פירושים נפלאים מן האחרונים המכררים את בעיות הטקסט המקובל בחכמיה הביאור ואף מציעים דרכים לפתורם ע"י הגהות מסברא ומספרים. נר לרגלי היר ספר אורח מישור, קרן אורה, ברכת ראש, מרומי שדה, רחידושי רמ"ש על נזיר. אלמלא דבריהם הנפלאים לא הייתי מעז להיכנס אפילו לפרוזדור של ההלכה.

ובסוף, בעל ד"ס העיד בעצמו ש"מדברים הנרגעים למשפטי הלשון ודקדוקיו והמלות אשר בלשון עם זר מקודם משכתי את ידי...". זאת אולי המגרע המורגש ביותר שבעבודתו. במיוחד במסכת כמו נזיר שבה הלשון משונה חייב עורך מהדורה מדעית לשים לב לדקדוקי הלשון כשלעצמם וגם כבחון בבחינת הנוסחאות. וכן עשיתי כמיטב יכולתי.

וקראתי, איפוא, את ספרי בשם "דקדוקי נזירות" כי רואה אני כזה.

המשך כלשהו של הדרך שר' רב"נ ראבינאוויטץ ז"ל סלל לנו.

פ"ב גירסת הספרים

כמעט היה למנהג אצל כותבי הקדמות להתחיל "הכל תלוי במזל ואפילו

ספר חורה שכהיכל" ראין זר מליצה בעלמא. עקב תרלדותינר הקשות -
נדודים, רדיפות ושריפת ספרים עבריים הרבה יצירות ספרותיות אבדו לגמרי.
מס' נזיר נשרדה לנו בשלמות סה"כ בשלשה מקורות - הדפוס, כ"י מ' וכ"י
רוסקון. 110 הכולל גם נדרים וסוטה.

תיאור והערכה מלאים של כ"י מ' 95 ימצא הקורא בהקדמת דקדוקי סופרים
למס' ברכות עמ' 27-35. לכן פטורני מלחזור על דבריו.

כ"י רוסיקון 110 (+)

והנה כבר בשלב מוקדם מאד של עבודתי הרגשתי שרובם ככולם של השינוי-
יים בין שלוש המסירות הנ"ל אינם אלא שינויי של כחיב וסגנון גרידא;
לעומת זה בראשונים נמצאים כמעט בכל סוגיא איזה שינויים יסודיים
המשנים את כל פני הסוגיא. וע"כ תמיד חשבתי את שלושת המקורות לחולדות
אב אחד. בהמשך עבודתי נדמה לי שמצאתי אף הוכחה ברורה לדעה הזאת. בדף
ל"א, א.. ובמביאה הגמרא את המשנה הנמצאת בל"ב, ב ושם (ואף כאן ככל
הראשונים עיין בפנים) הגירסא היא, "היר מהלכין בדרך ואחד בא כנגדן
אמר אחד מהן הריני נזיר שזה פלוני... הריני נזיר שאחד מכם נזיר שאין
אחד מכם נזיר ששניכם נזירים שכולכם נזירים." והנה בהכאה בדף ל"א
חסרות המילים "ששניכם נזירים שכולכם נזירים" בכל הספרים. ברור שכאן
השמטה ע"י דומות ואם לא נניח שבמקרה אוחה הטעות נפלה ג' פעמים אצל
ג' סופרים ע"כ שהיחה כבר ב VORLAGE של כחכי היד שלנו ואף כה"י
שממנו נדפס הוונציה. כמובן, שבדפוסים חדשים תיקנו את הנוסח על פי
המשנה.

(+ ראה בהוספות ותיקונים

כחוצאה מכך הרי שאין להחייחם לשלוש מקורות אלה כלשלה ספרים אלא כאל מסורח אחת (פחות או יותר חמיד יחכן שיהיו נוסחאות מקוריות ככ"י מסויים או בדפוס שהוכנסו לחוך המסורת ממקור אחר - וזה חשוב מאד עיין להלן). אם אינם מכוונים יש כדרך כלל למצוא אח אב הטקסט שממנו צמחו שינורייהם.

ברם, אף המקורות הנ"ל שאבו ממסורות טקסטואליות אחרות כפי שיש להוכיח מן העובדה שבכמה מקומות הן בדפוס הן בכה"י יש גירסאות מעורבות כמין ל"א שאינו מסומן. מאחר שההוספת האלו וכן כמה גלוסות פרשניות אינן שורח מספר לספר נראה שהן נוספו לאחר מכן ע"י מגיהים או סופרים שונים. והרי כמה דוגמאות של התופעה הזאת:

בדף י"א, א גרסינן בדפוס, "ירדע אני שהנזיר אסור ביין אכל סבו 5 הייתי שחכמי' מחירין לי מפני שאי' אני יכול להחיר' אלא כיון... הרי זה מותר רר' שמעון אורסר) והאמת ריש' אסור רר' שמע' מחיר אימ' נמי הרי זה אסור רר' ש מחיר ואיבא/אימא לעולם לא תיפוך התם אריש' כגון דנזר מחדא לרכנן דאמרי דאפילו לא נזר אלא מאחת מהן הרי נזיר ואסור רבי שמעון דאמר שנזיר מכולם מותר סיפ' דנזר מכולהו ואיתשיל מחדא לרכנן דאמרי אפילו לא נזיר אלא מאחת מהן הרי נזיר כי מחשיל מחדא (ואסור ר' שמעו' דאמר עד שיזיר מכולם מותר סיפ' דנזר' מכולהו ואיתשיל מחדא לרכנן דאמרי אפילו לא נזר אלא מאחת מהן הרי נזיר כי מחשיל מחדא) מיניהו אשחרי לר' שמעו' דאמר עד שיזור מכולם כי מיחשיל נמי מההוא עד דמחשיל מכולהו משום הכי קחני רר' שמעו' אורסר. " החיכות המוסגרות אינן בכחכי היו, וכן הוגהו בדפוסים החדשים מפני שהכפילות ברורה. לכאורה הפתרון פשוט המדפיסים טעו והדפיסו אח המילים "כי מחשיל

וכו' "פעמיים ופעם אחת שיכשר ארחן. ברם, כפי שהוכחתי בפנים, דורקא גירסא זאח אפשר לבארה יפה והיא היחה גירסח הרדב"ז כגמרא והוא גרס, "דישא דנזר מכולהו ואיחשיל מחדא לרבנן דאמרי אפילו לא נזר אלא מאחח מהן הוי נזיר כי מחשיל מחדא ואסור ר' שמעון דאמר עד שיזור מכרלם מוח' סיפ' דנד' מכולהו ואיחשיל מחדא לרבנן דאמרי אפילו לא נזר אלא מאחח מהן הוי נזיר כי מחשיל מחדא מיניהו אשחרי לר' שמע' דאמר עד שיזור מכרלם כי מחשיל נמי מההוא עד דמחשיל מכולהו".

לפי גירסא זאח ברישא איחשיל פירושו החחרט (השווה ט, א לאיחשול' קא אחי ששם ברור שפירושו להתחרט ולא יוחר). וכשמחחרט מאחד אין ערזרת לו החרטה לרבנן כי אפילו אם לא נזר אלא מאחח הוי נזיר. ברם, כסיפא פירוש מחשיל הוא לשאול ממש ולכן רבנן אומרים שספרו כהתחלתו וכן ר' שמעון לשיטתיה.

הקושי שבגירסא הזאת בולז והוא כדיוק הפירוש היסונה לאוחה החיבה בשתי הכבוה. אבל הסכרה הוגנת ולכן נראה לי שהיא המקורית. כבר בחקופה קדומה קמה גירסא אחרת, "התם ארישא כגון דנזר מחדא". וכן גרסו כל הראשונים. פירוש גירסא זאח מסובך מאד (עיין בפנים), ולפ"ד הפירוש האמיחי הוא של ר"ע והמפרש שרצונו להגיה אח המשנה ולהעביר אח המילים "אסור ור' שמעון מחיר" מן הבבא האמצעית ל'רישא".

מאחר שגירסח הרדב"ז מובאח ג"כ ע"י המגדל ערו ומאחר שהוא מכיר גירסחינו רק מן החוספוח נ"ל שכאן מסורח ספרדיח מחד ומסורח אשכנזיח מאידך. חשוב פה לעיפיפןן הוא שהדפוס הכיר והביא אח שתי הנוסחאות (בלי, אמנם, להעיר על כך).

עוד דוגמא שונה במקצח לחרפעה זאח נמצאת בדף י"ח, א 30-42 וי"ח, ב

9-20 כאן יש שתי לשונות של אותה הסוגיא, השניה מרכאת תחת כותרת "לישנא אחרינא" שלא במקומה והיא זהה לגירסת כתבי היד והראשונים כאחד. הגירסא הראשונה משובשת כפי שהיא מודפסת אבל אינה יכולה להיות ט"ד. ואולי על רקע הדוגמא הקודמת יש לראות כה נוסח ספרדי שהכניסו לטקסט בצורה משובשת. עיין מה שהערתי בפנים.

דוגמא אחרונה מן הדפוס. כ"ח, ב 2 יש "דנטמא דחזיא". "חזיא" צ"ל "חזא". אחת מן התיבות מיוחדת שאם ראה טומאה טמא. המפרש וכ"י ו' עכ"פ גורסים רק "חזא". מגיהים שלא הכינו מה ענין ראה בכאן (הרי מדובר בטומאת מת) הגיהו. "דנטמא" כמקום "דחזא". בדפוס וכמ' נשחמרו הגירסא וגם ההגהה. המפרש בחרשו הביקורתי כבדתי רץ ש"חזא" נמצא כאן מפני שהמיטרא מוכתה בכריתוח ששם מדובר בזב. ע"ש

עוד דוגמא יפה של חהליך זה, הפעם לגבי כתב יד ו', נמצאת אף היא בדף י"ח, ב שורות 20-29. שם הראינו ששתי ברייתות הנדאות מחולקות לא היו מחולקות בצורתן המקורית, אלא שמפני שזעו מגיהים ולא הכינו ש"חכמים" של ברייתא אחת לא היו "חכמים" של השניה טעו והגיהו שלא לצורך. לא הרגישו שכזה הסם מערבבים את הכל. בכ"י ו' של הבבלי הגיהו את הגירסא המקורית של הברייתא מן החוספתא אלא שהשאירו שרידים של הגירסא האחרת שהיתה שם ויצרו כפילות. אחר הדבר - להיפך - קרה בכמה כתבי יד של החוספתא. עיין בפנים.

וכן דוגמא פשוטה ביותר בדף י"ט, ב 1-19 בדפוס, גרסינו "עד דנפקין חד חרין" ועיילי' חרין חלחא". לפי החוס', די"ף, רא"ש, הגירסא "דנפק חד ועיילין חרין". לפי הרמב"ם, "דנפקין חרין ועיילין חלחא". מסדרי הדפוס פשרו בין שתי הנוסחאות ע"י הרכיחן. כאן אין אנו צריכים

לחפש אחר מקור הדברים שהרי המפרש כבר הכיר את שתי הגירסאות.
 עוד דוגמא מן הדפוס. בדף י"ט, כ 19 ושם בריש כ, א. כ"ש מקילים וכ"ה
 מחמירים בענין סומאת ארץ העמים. הגמרא מסבירה "לימא...כ"ש...משום גוש
 ...רב"ה...משום אויר... לא דכו' עלמ' משום אויר... וכ"ה סכרי." מאחר
 שב"ה מחמירים החשובה צריכה להיות שכ"ע סכרי כדעה המשוערת לב"ש בחחילה
 וכ"ה מוסיפים על זה מטעם חיצוני. לכן, גירסת הדפוס לא חיתכן. בכחבי
 היד גרסינן "כ"ש משום אויר וכ"ה משום גוש לא דכ"ע משום אויר" (מ')
 או "גוש...אויר...גוש" (רו'). גירסת רו' היא העתיקה (עיין בפנים)
 והוגה ע"י הראשונים בגלל קושיא אחרת. א"כ גירסת הדפוס קונפליציה היא
 של שתי הגירסאות.

שוב בדף כ, א שורות 7-12 יש חופעה קצת אחרת. שם יש הוספה בטקסט של
 הדפוס שאינה נמצאת לא בכחבי היד ולא בראשונים. ברם, לפי השערת (עיין
 בפנים) הרמב"ם גרס אותה. ונראה ששוב או שהדפוס הוגה ע"י טקסט ספרדי
 או שכחבי היד הוגהו מפני קושיות הראשונים.

בדף כ"ג, א יש שתי גירסאות במדורש הלכה. לפי נוסחחננו איסי בן יהודה
 דורש פסוק "לא ידע ואשם ונשא עונו". ברם, כמה ראשונים הגיהו "והוא
 לא ידע ונסלח לו". בכ"י רו' גרסינן "והוא לא ידע ואשם ונשא עונו"
 שהיא בהחלט קונפליציה של שני הפסוקים.

ועוד בדף כ"ד, א גרסינן בכ"י מ' "זכה וקדמת' ארבע דורות' למלכות"
 וכן בע"י. בכ"י רו' "זכה וקדמתה אחד עשר דורות בישראל" וכן ברוב
 ראשונים (עיין בפנים). גירסת הדפוס "זכה וקדמתה ארבע דורות לישראל
 למלכו" נראית קונפליציה ברורה אע"פ שיש לפרשה בדוחק.

שתי הדוגמאות האחרונות נמצאות בסרגיא אחת. בדף ל, א יש בראשונים
 שתי גירסאות במשנה, בדפוס כל החלק הזה של המשנה מובא פעמיים - כל

(עיון ארה"ג לכמעז כל מסכת) נעשתה במס' נזיר רק בחקופת הראשונים.
 רוב הפעילות של הגהה מחחילה כנראה מרכיניו חס (ראיות יוכאו להלן).
 והנה כבר אמר המגיד למרן זצ"ל ש"לפעמים גירסת הרמב"ם המקובלת
 מרכיניו חננאל והגאונים היא יותר נכונה, כגיהחורספוח בפולס הגיהו
 לפעמים נגד הגירסא הישנה". (מובא בהקדמת הרב גרינוואלד לצל"ח נזיקין).
 מאחר שאין לנו גרסה ספרדי למס' נזיר עאכר"כ שלגלות גרסאות הרמב"ם
 הוא מעיקר מגמחינו ומלאכתנו.

כמעט בכל המקומות גירסת הרמב"ם ידועה ג"כ ע"י אחד או יותר של
 הראשונים האחרים. ואמנם בהערותינו לא סמכנו על החזקה, אבל לאחר עיון
 אינדוקטיבי יצא לנו שברובשל הסוגיות ככולן, שבהן גירסת הרמב"ם שונה
 מגירסאות אחרות זיהינו בגירסת הר"מ את הגירסא המקורית מטעמים פנימיים
 בלבד. א"פ עכשיו יש לפ"ד לקבוע חזקה שבמקום שנוכל לקבוע בוודאות
 (פחות או יותר) את גירסת הרמב"ם יש לסמוך עליה אם אין ראיות לסתור.
 והרי כמה דוגמאות:

בדף ד, א שנינו: "הריני כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר
 דלוח עזה כמי שנקרו פלשחים את עיניו הרי זה נזיר שמשון". והוינן בה
 "למה לי למיחנא כל הלין צריכי דאי אמ' הריני כשמשון הוה אמינא
 שמשון אחרינא קמ"ל כבן מנוח ואי חנא כבן מנוח הוה אמינא דמיחקרי הכי
 קמ"ל כבעל דלילה וכמי שנקרו פלשחים את עיניו".

כל הראשונים מלבד המאירי בארו שכונח הגמרא היא שצריך הנודר לומר
 "הריני כשמשון כבן מנוח" ועוד אחד מן תארו. א"כ היה להם קשה שהרי במשנה
 אין זכר לדבר ששני החארים שונים מן השאר - הרי כולם מוכאים כיחידים
 כ... , וכו' . לכן ר"ת הגיה את המשנה (ראה חוס' ג, כ סד"ה מן .

ובדפוסים חדשים הדפיסורה במקום הנכון (כדף ד, א) והוסיף וריס כין האכרים האחרונים של הרשימה, המאירי נקט דרך אחרת. השאיר את המשנה כמות שהיא והכין א"כ שכל אחד מן הלשונות מועיל לקבל נזירות שמשון. והוא הגיה את הגמרא (וכרור מלשוננו שכאן הגהה מן הסכרא כלבד). ר"א פחר את הכעיה בלי להגיה לא את המשנה כדברי ר"ח ולא את הגמרא. הוא כחב שצריך הנודר "לחארו בכל תאריו. כך הוא הפירוש לפי הגירסא הנמצאת בספרים...". מאיזו גירסא אחרת אחא לאפוקי. מו"ר הגרש"ל יצ"ו רצה לדייק מלשוננו זה שאולי ר"א הכיר גירסא מעין גירסא המאירי (תוס' כפש' עמ' 509 הע' 32). לפע"ד קשה לקבל השערה זו מפני שהמאירי אומר בפירוש שהוא מגיה את המשנה והוא היה אחרי ר"א בזמן אבל באחרו מקום. היחכן שר"א הכיר גירסא והמאירי לא הכירה וכיון לה בהגהה? לכן נ"ל שכוונת ר"א לאפוקי מהגהת ר"ח. ר"א כ מאחר שאין הבדל בין אברי הרשימה במשנה ומאחר שבגמרא ברור שצריך לומר לפחות שלשתם אין כל סיכה לחלק ולומר רק שלשה. מבחינה טקסטואלית נראה קצח שצודק (עיין להלן) אבל מבחינה סברחית דעתו לא נראית. וכי מה הוסיף על "שמשון כן מנוח בעל דלילה" בזה שאמר גם "שעקר ושנקרר". מה נפשך אם אין אחר שאפשר לחארו כך ורדאי לשמשון של המקרא החכורין ואם יש אחר כזה מה הועיל בזה שחאר אותו ככל תאריו?

נ"ל שפחרון בעיה זו נמצא ברמב"ם. ואמנם דברי הרמב"ם היו שרויים במחלוקת. כחכ הרמב"ם פ"ג, הי"ג - ט"ז רז"ל, "מי שאמ' הריני נזיר כשמשון" הרי זה נזיר מן החגלחת ומן ביין לעולם ואינר מחגלח... ואם אמר לא נתכונחי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר... האומר הריני נזיר כשמשון כן מנוח בעל דלילה כמי שעקר דלחות עזה כמי שנקרר פשתים את

עיניו הרי זה נזיר כנזירות שמשון ואע"פ שאפשר שנעשו מעשים אלו לאיש אחר. שמואל הרמתי נזיר עולם היה לפיכך האימר הריני כשמואל הרמתי כבן חנה כבן אלקנה כמי שסוף אגב בגלגל וכירצא כאלו הרי זה נזיר עולם ואין אומרים שמא לאיש אחר שמעשיר כאלה התכוון", כן היא נוסחת הרמב"ם בדפ' קושטא, דפ' רומי, כ"י גיו יורק (ועוד, עיין להלן).

החכמים מדור הב"י מאד האריכו בפירוש דברי הרמב"ם אלה. זה אומר שהרמב"ם פרסק שבאמר אחד מן התארים מספיק להיות נזיר שמשון וזה אומר שצריך לומר כולם, וכמה דעות בינחיים. האחרונים הסיקו שבאמח דעת הרמב"ם היא שבאמר אחד מהם סגי. זוהי דעת הב"ם, ק"א, א"מ, נצי"כ, ורמ"ש, וכא-חרונה מו"ר הגרש"ל יצ"ר (חוס' כפשו' שם). וכבר הסכימו שלרשת האחרונים שברשימה שא"כ גירסת המאירי היחה לפני הרמב"ם, ושהיא עיקר.

פחרון זה מאד מחקר אל השכל ואעפ"כ אינו נהיר לפע"ד משני טעמים:

אחד: ברור מלשון המאירי שלא מצא גירסתו בספרים אלא שהגיה מסכתו. א"כ קשה לומר שהרמב"ם גרס כן. ומצד שני כלל לא מסתבר שמגירסא חלקה ויפה כמו זו של המאירי יתפתח ברוח כ"כ לא רגיל כמו שלנו. ועוד כפי שראינו אין הרמב"ם כותב "כשמשון כבן מנרה" אלא "כשמשון בן מנרה" (כן מובא ג"כ בסמ"ג ובק"ס). וא"כ אין לפרש את הרמב"ם כדעת הב"ם וכן כתב כבר הב"ם עצמו.

א"כ נ"ל שאין מנוס אלא לבאר את הרמב"ם באחד הדרכים האחרים, מהם נראית ביותר שיטת הרי"ב כירב המוכחא שם בכ"מ והיא שבהלכה י"ד לא נחת הרמב"ם לדייק איך מקבלים נזירות שמשון אלא רצה לפרש דינו של נזיר שמשון בלבד. ובכן בהלכה ס"ו רצונו לומר כדעת הראשונים שצריך לומר "הריני כשמשון בן מנרה" ועוד אחד מן התארים; ואז נזיר הוא

אע"פ שאפשר שנעשו מעשים אלה לאיש אחר.

הרמב"ם בוודאי גרס במשנתו "כשמשון בן מנחם" כגירסת משכ"ר, כ"י פארמא ועוד כמה נוסחאות. רנ"ל שלפ"ז מחפרשת סוגית הכבלי כלי הנהח ר"ח. המקשה הקשה למה לי למחני כל הליון מפני שהיה סבור שכורנח המשנה היא שהאחד מהם סגי. קושייתו היא דוקא על "משון בן מנחם". אם נזיר הוא כאחד התארים לא כ"ש בשם עצמו? לזה השיבו החרצן שאם אמר הנודר כשמשון הייתי אומר (כלו' אני יכול לומר) שלמשון אחר קאמר. לכן קמ"ל החנא שצ"ל ג"כ בן מנחם ואם אמר ג"כ בן מנחם עדיין אני יכול לומר שיש אנשים הנקראים משון בן מנחם לכן קמ"ל חנא שצריך להוסיף עוד כבעל דלילה או אחד האחרים ואז אין לטעות. סימן ההיכר שבמשנה גרפא שאין בין התארים לכוין השם עצמו הוא דוקא ה"כ" שלפני כל אחד מהם. בנוסחת ר"ת היה כבר "כשמשון כבן מנחם" ולכן לא הבין למה הגמרא מחלקת בין דין "בן מנחם" ובין התארים ולכן הגיה.

רק צ"ע לפי זה (א) למה לא הבין כך הר"א שגרס אף הוא "כשמשון בן מנחם" והקשה באמת שצ"ל "כשמשון בן מנחם בעל דלילה" כלו' לגמרי בלא כ"פין. (ב) דין ט"ז שמשמע מטנר שבנזיר עולם מספיק לומר שמאל הרמתי, או בן חנה וכו' (כדכחו כבר הכ"מ והרדב"ז), אבל בכ"ז דעתי ששיטת ר"י כירב עיקר נראית לי נכונה.

א"כ הכרנו בגירסת הרמב"ם את הגירסא המקורית במשנה שהיחה לפני הסוגיא כבבלי. כמוכן שלשון "ה"א קמ"ל" כאן אינו כזאר "ה"א קמ"ל" שבש"ס אבל זה מחזק מקוריותו של נוסח זה.

הדרגמא השניה נמצאת כדף י"ג, א. גרסינן "בעא מיניה ר' אבא מרב הונא

הריני נזיר לכשיהא לי בן והפילה אשתו והפריש קרבן וחזרה וילדה

מהו... "והרמב"ם פ"ג הי"ג כחב, "האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן והפריש קרבן והפילה אשתו וחזרה וילדה הרי הקרכנרת ספק ואסורין בגיזה ובע-בודה". א"כ הרמב"ם גרס סדר אחר בגמרא והיא גירסת כ"י ור' ותוס' הרי"ד. רמ"ש כתב בחידושו שגירסת הרמב"ם עיקר ע"ש ועיין מה שכתבתי בפנים. והרבה פעמים כשיש חילוקי גירסאות אצל החכמים היותר מאוחרים יש להראות שאחזק הנוסחאות המובאות על ידם היא נוסחת הרמב"ם והיא הנוסחה העתיקה והמקורית.

הדוגמה הראשונה מסוג זה נמצאת בדרך ז, א. "חניא הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם אפילו מאה שנה אפילו אלף שנים אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם", והרמב"ם פ"ג, הי"א כחב, "מי שאמר הריני נזיר לעולם או הריני נזיר כל ימס חיי הרי זה נזיר לעולם ואם אמר הריני נזיר אלף שנה הרי זה נזיר לזמן קצוב...ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב שהנזיר לזמן אסור לגלח... ונזיר עולם אם הכביד שערו מקל בחער משנים עשר חדש עד שנים עשר חדש". הסתירה גלוייה (עיין בראב"ד וכ"מ). ונראה שבאמת פתרון הכעיה נמצא בגירסא אחרת בגמרא המובאת (כלי הערה!) ע"י הרדכ"ז, רז"ל, "פ"ק דנזיר ת"ר הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר לעולם הרי זה נזיר לעולם אפי' מאה שנה אפי' אלף שנה אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם". לפי גירסא זו יוצא כרוך שכונת הגמרא היא שאין חילוק בין האומר "הריני נזיר עולם" ובין האומר "הריני נזיר לעולם". אבל האומר הריני נזיר מאה או אלף שנה אינו נזיר עולם כמו האומר "הריני נזיר לעולם" שלא נתן קצבה לנזירוהו אלא "נזיר לעולם" פי' עד עולם. כזה חירצנו חוס' קשה כדף ז, ב ד"ה והחניא והראינו שמוכח שאף הם גרסו כגירסא הזו. (עיין בפנים.) וכן היחה ג"כ

גירסת ר"א המביא את הרמב"ם, ואף הר"ף כנראה גרס כן (עיין בפנים).
 גירסא זאת בכרייתא היא גירסת החוספחא פ"א, ה"ד והירושלמי. נראה
 שהמילים "אלא נזיר לעולם" בכבלי, שהן חוספח ביאור ואינן מן הכרייתא,
 הטעו את החכמים שחשבו "נזיר עולם" לחוד ו"נזיר לעולם" לחוד ואינר כן
 (עיין בפנים). א"כ ברור שגירסת הרמב"ם כאן היא המקורית ומצטרפים אליה
 גם ר"א (כבדרך כלל) והחוספוח שלנו.

והנה עוד דוגמא קרובה לקודמת: כדף י"ג, א גרסינן "בעא מיניה בן
 רחמי מאביי הריני נזיר לכשיהא לי בן ושמע חבירו ואמר ועלי מהו
 אדיבוריה משמע או אגופי' משמע אם תמצי לומר אגופיה משמע אמר הריני
 נזיר לכשיהא לי בן ושמע חבירו ואמר ואני מה אנפשיה קאמר או דילמא
 הכי קאמ' רחימנא לך כווחי אם תמצי לומר כל באנפיה כסיפא ליה מילחא
 אמר הריני נזיר לכשיהא לפלו' בן ושמי' חבירו וא' ואני מהו מי אמרינן
 שלא בפניו אנפשיה קאמר או דיל' הכי קא"ל רחימנא ליה כווחיך חיבעי".
 כן גרסו המפרש, החוס', הרא"ש הקונטרס בר"ף והרא"ש.

רמב"ם, ראב"ד, ור"ף (בשם גירסת הספרים) גורסים אחרת דהיינו,
 "הריני נזיר לכשיהא לי בן ושמע חבירו ואמר ואני... לכשיהא לך בן ושמע
 חבירו ואמר ואני". מפסקו של הרמב"ם (פ"ב, ה"ה) יוצא שכאן גירסתו
 כדלהלן: הבעיה הראשונה היא כאמר הריני נזיר אם יהיה לי בן ושמע
 חבירו ואמר ואני. והשאלה האם הוא החכוון לחנאי דהיינו שיהיה נזיר
 אף הוא כשיהיה לו (למחפוס) בן או האם החכוון להיות נזיר מיד כלי
 חנאי. הבעיה השניה היא "אמר (ראובן) הריני נזיר כשיהיה לך (לשמעון)
 בן ושמע חבירו (לרי) ואמר ואני". ועכשיו השאלה האם החכוון בכלל
 להיות נזיר או האם החכוון שאוהבו כמו ראובן ואינו רוצה כלל